

KO KONA NI UOTA TE BIITU NUT NAKO AOTITERIA?

Te kainibaire ibukia taan mwakuri iaan te PALM scheme.

Ko kona ni uota te mwaiti ae 10 te kiro te biitu nut nako Aotiteria ibukin kamanenakina iroum. Ngkana ko tiku i Aotiteria ni manga reitinako am tai, am utu a kona ni kanakoa riki te 10 te kiro te biitu nut ni merinaki nakoim. E ngae n anne, e taburoroko kabonakoan te biitu nut.

Kabonakoan te biitu nut i Aotiteria e bon taburoroko ao ko kona ni katuaeakaki ke ni kabureaki.

Kamanenaan te Biitu nut i Aotiteria

Taan mwakuti iaan te PALM scheme a kona ni kabongana, n tibwaia, ao ni kamantinta te biitu nut ni wiia iaon Aotiteria ma ko aki kona ni kabonakoa.

Am tia kammwakuri e na bon aki kariaia kamanenaan te biitu nut inanon tain te mwakuri. Aio bukina bwa te biitu nut e na kona n rotaki iai maurim n am mwakuri. Ko kona ni kamanena itinanikun aoan te mwakuri.

Te babaware ngkana ko kamantinta te biitu nut e na katarabuaka nanon te tabo ni mwakuri ke te auti ni maeka. Ko riai ni kamanena te bwai teuana ae ko na babaware nako iai ibukin kauarerekean te katarabuaka. Ngkana ko kamanena te konteina, e rangi kaungaki karenakoana inanon te nne ni mange ngkana e toki kabonganakina, ke ni uaatia ni kaitiakia raoi imwain manga kabonganakina.

Raraom ao am utu a kona ni kanakoi am biitu nut ni meerini nakoim ngkana ko mena i Aotiteria ma e naaki riaon 10 te kiro, ni baketena ae e na ota raoi ao n raonaki ma te phytosanitary certificate. Kabwarabwaran riki taian tua a kona n reke n te iteraniba are imwina.

Totoko man Aban te Betebeke

Tautaeka ao botaki ni kibakiba tabeua n aban te Betebeke, n raonaki ma Toromon ao Babua Nui Kini, boni iai aia kainibaire ibukin totokoan kamanenakin te biitu nut ao kanakoana nakon aba tabeua itinaniku.

Kakae nako nakon te Labour Sending Unit iaon rongorongon tuan abam ni irekereke ma aio.

Kanganga nakon maurim

E kakawaki ae ko atai kanganga nakon maurim ae ana reke man te biitu nut. Kanganga nakon maurim inanon te tai ae uarereke (short) ao taai aika maan (long-term) ake ana kona reke man kamanenaan te biitu nut n aron:

- tatan te buro, te rietata n rara, te maono ao kabuebuen te rabwata
- bitakin karan wiim ao tabo ni kamantinti
- te maneka n te wii ao aorakin te tabo ni kamantinti
- te kaentia n te wii (momoa riki itabon riam, wiim, ao newem).

Ngkana uotam te biitu nut nako Aotiteria, ko riai:

1. N reke iroum phytosanitary certificate mai iroun te rabwata man te tautaeka imwain mwanangam

- E na oti inanona rongorongon ao kabwarabwaran ake a riai ni kaotaki nakon te rabwata ibukin ionikinibwai ni iri nanon ana kainibaire te biosecurity. Kainibaire aikai a kona n reke ni iran nakon kaetieti ake a bwaka inanon 'Rongorongona riki' n te kibu ae oti inano.

2. Ni uota e naaki raka iaon 10 te kiro (nakon tii temanna te aomata)

- E na ota raoi baketena ni kona n noraki kanoana.
- Ngkana e riao 10 te kiro, e na manga karaoaki riki te tutuo nako iai itinanikun te tabo ni wanikiba. Ko na tiatinaki te mwane riki ibukin aio, ao ni kona n reke nakoim am biitu nut imwin tabeua te bong ke te wiki.

3. Kaitiaki rongorongon ake ko na kanoai n te booma ibukia bwatintia (incoming passenger card) ake a roko ao n raonaki ma:

- Ni katerea bwa iai te biitu nut ae ko uotia, e mena inanon am carry-on luggage ke inanon am baeki ake a tuoaki (checked bags).
- Ngkana iai riki aroka (n aron te lime ao te korokua) ae ko uoti.
- Ko riai ni kaekaekai raoi titiraki ake ko na tuangaki irouia aobitia man te customs ke biosecurity bwa a bon koaua ao n eti.

4. Ni moan rokom i Aotiteria

- Ko riai ni kaoti am biitu nut, n raonaki ma te phytosanitary certitifcate ao am booma ake ko na kanoai n aron te incoming passenger card nakon te aobitia n te biosecurity.
- Ana tuoaki am biitu nut iroun te aobitia n te biosecurity.
- Ngkana am biitu nut e bwaka iaan te rawawata are katauaki, a tauraoi bebaia, ao n akea manimania, e na manga kaokaki nakoim.

Rongorongona riki

Ngkana iai titiraki ibukin uotakin te biitu nut inanon tikum i Aotiteria, ko kona n nori rongorongona riki n te uebuatiati ae oti inano:

- Australian Government Biosecurity Betel Nut Conditions, BICON: www.bit.ly/import-conditions-betelnut
- Sending country Labour Sending Unit: www.palmscheme.gov.au/countries
- Country liaison officers ke te labour attaché in Australia: www.palmscheme.gov.au/contact

BICON

